

## Opis źródła:

W poniższym źródle Izydor, biskup Sewilli, przedstawił w zwięzłej formie dzieje ludów barbarzyńskich, które zajęły Hiszpanię w okresie tzw. „wielkiej wędrówki ludów”. Nosi ono tytuł *Historia Gotów, Wandalów i Swebów (Historia Gothorum, Vandalorum et Sueborum)*. Niewielka objętościowo praca wpisała się w próby opisanie dziejów Półwyspu i zamieszkujących go ludów podejmowane od V w. przez różnych historyków. Okazała się, obok spisanej nieco wcześniej przez Izydora kroniki uniwersalnej, kamieniem milowym rozwoju iberorymskiej historiografii, punktem odniesienia dla większości annalistów, kronikarzy i biografów hiszpańskich aż do czasów przełomu historiograficznego za rządów Alfonsa X Mądrym, panującego w XIII w. Sam Izydor z Sewilli, uważany jest za jednego z największych twórców kultury europejskiej. *Historię Gotów* można traktować nie tylko jako tekst historyczny. Obok opisów buntów, wojen, zamachów, spisków i zrad będących udziałem ówczesnych gockich władców Półwyspu oraz losów chrześcijan na tych obszarach, na jej kartach można odczytać postulat współpracy rządzącej warstwy arystokracji gockiej z ogółem ludności iberorymskiej. Dzieło przygotowało tym samym grunt i bazę ideologiczną pod przyszłe powstanie państwa i narodu hiszpańskiego, a nie była to sprawa oczywista. Izydor pochodził z iberorymskiej rodziny zamieszkałej początkowo w Kartagenie. Nie wykluczone, że jego matka była pochodzenia gockiego, co tłumaczyłoby w znacznej mierze sympatię Izydora do tego ludu. Po zajęciu miasta przez Bizancjum w 552 r. rodzina przeniosła się do wizygockiej części Hiszpanii, do Sewilli. To tam, najprawdopodobniej w latach 60. VI w. urodził się Izydor. Miał starszych braci, z czego najbardziej znany był Leander, biskup Sewilli. To właśnie Leander inspirował Izydora do działalności pisarskiej, ponieważ sam pisał traktaty teologiczne i korespondował z przyszłym papieżem Grzegorzem Wielkim. Leander ponadto aktywnie uczestniczył w III Synodzie w Toledo, który sprowadził na nowo Hiszpanię na ścieżkę katolicyzmu. Po śmierci Leandra w 600 r. to Izydor został kolejnym pastercem metropolii sewilskiej. Okazał się godnym następcą swego brata. Poza pisarstwem, które jest głównym powodem do jego chwały, prowadził również aktywną działalność duszpasterską i polityczną: przewodniczył synodom diecezjalnym oraz narodowemu IV Synodowi w Toledo, doradzał w sprawach polityki wewnętrznej kolejnym władcom Wizygotów. Zmarł 4 kwietnia 636 r. Twórczość pisarska Izydora przebiegała wielotorowo. Ilościowo przeważają w niej prace z dziedziny teologii, doktryny i dyscypliny chrześcijańskiej. Na uwagę zasługują tu takie dzieła, jak *O herezjach (De haeresibus)*, *Sentencje (Sententiarum libri tres)*, *O obowiązkach kościelnych (De ecclesiasticis officis)* czy *Reguła mnichów (Regula monachorum)*. Największą sławę przyniosły mu jednak prace encyklopedyczne: *O naturze rzeczy (De natura*

*rerum*), a szczególnie *Etymologie, czyli początków ksiąg XX (Etymologiarum, sive originum libri XX)* – monumentalne dzieło zbierające i porządkujące całą ówczesną wiedzę z niemal wszystkich dostępnych w jego czasach dziedzin. Spod pióra Izydora wyszły zatem dwie prace historyczne: uniwersalna *Kronika* oraz *Historia Gotów, Wandalów i Swebów*. Tekst tego ostatniego dzieła zawiera historię trzech ludów barbarzyńskich zamieszkujących Hiszpanię, a wyszczególnionych w tytule. Izydor usiłował powiązać początki Gotów z historią uniwersalną, zarówno w jej warstwie dziejów biblijnych, jak i powszechnych. Wykorzystał przy tym metodę porównawczo-językową, utożsamiając ich z innymi ludami znanymi z tych dziejów. Na uwagę zasługuje nie tylko nieznamość lub może jednak odrzucenie tradycji gockiej, spisanej w poprzednim stuleciu w Italii przez Kasjodora, a po nim przez Jordanesa, ale także elementów gockiej historii oraz itinerarium zawartej w dziełach historyków i geografów rzymskich pierwszych dwóch wieków n.e., choć ich dzieła z pewnością były mu znane. Dopiero począwszy od III wieku n.e. Goci pojawili się w jego pracy w ich bardziej historycznym aspekcie, choć nie wszystkie podane przez niego szczegóły można pozytywnie zweryfikować na podstawie przekazów współczesnych. Jeszcze mniej Izydor miał do powiedzenia o Wandalach i Swebach, zaczynając krótkie dodatki z dziejów tych ludów dopiero od ich wkroczenia do Hiszpanii. Dla V w. najważniejszym źródłem informacji dla Izydora stał się Hydacjusz. W przeciwieństwie jednak do swego poprzednika biskup Sewilli nie widział w Gotach i innych barbarzyńcach czynnika wyłącznie destrukcyjnego. Dostrzegał w nich siłę zdolną popchnąć skostniały układ wewnętrzny kraju ku nowym celom. Warunkiem niezbędnym było jednak porzucenie wyznawanej przez nich ariańskiej herezji i konwersja na katolicyzm. Dlatego jego zdaniem prawdziwym przełomem było dopiero panowanie Rekkareda I, w czasie którego to ważne wydarzenie się dokonało. To dzięki temu oraz łasce bożej, której Goci mogli odtąd doświadczać, mogło mieć miejsce zjednoczenie całego Półwyspu pod ich panowaniem oraz będące tego faktu konsekwencją pokój i dobrobyt. Następujące po zasadniczej części krótkie suplementy: *Historia Wandalów* oraz *Historia Swebów* są już jedynie dodatkami, mającymi za zadanie opisanie dziejów tych ludów, które odegrały swoją rolę w barbarzyńskim podboju Hiszpanii<sup>1</sup>.

### **Miejsca wydania i polskie tłumaczenie:**

---

<sup>1</sup> F. Drączkowski, *Izydor z Sewilli*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 7, red. S. Wielgus i in., Lublin 1997, s. 619–621; Izydor z Sewilli, *Historia Gotów, Wandalów i Swebów oraz kroniki wczesnośredniowiecznej Hiszpanii*, przekł., wstęp i oprac. A. Foryt, Kraków 2017, s. 7, 23–25.

Sancti Isidori Hispalensis episcopi, *Historia de regibus Gothorum, Vandalorum, Suevorum*, w: *Patrologia Latina*, t. 83, wyd. J.-P. Migne, Paryż 1844, kol. 1057–1082.

Isidori Iunioris episcopi Hispalensis, *Historia Gothorum, Vandalorum, Sueborum ad a. DXXXIV*, w: *Monumenta Germaniae Historica. Auctores Atiquissimi*, t. 11, wyd. T. Mommsen, Berlin 1894, s. 241–303.

Izydor z Sewilli, *Historia Gotów, Wandalów i Swebów oraz kroniki wczesnośredniowiecznej Hiszpanii*, przekł., wstęp i oprac. A. Foryt, Kraków 2017.

### **Miejsce przechowywania źródła:**

Praca zachowała się w dwóch wersjach, wcześniejszej z 619 i późniejszej z 624 r. Brak informacji o miejscu przechowywania oryginałów.

### **Tekst źródła:**

Izydor z Sewilli, *Historia Gotów, Wandalów i Swebów oraz kroniki wczesnośredniowiecznej Hiszpanii*, przekł., wstęp i oprac. A. Foryt, Kraków 2017, s. 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52.

## **Zaczyna się historia**

1. Naród Gotów bez wątpienia wielce jest starożytnym; a jako się sądzi, od Magoga, syna Jafeta on pochodzi, a to przez podobieństwo ostatniej sylaby, a jeszcze więcej przez spisane słowa proroka Ezechiela. Dawniej przeto uczeni raczej Getami, niż Gogiem i Magogiem ich zwali. Jak opisują, ten najpotężniejszy z narodów ziemię Judei spustoszył.

2. Przeto ich miano tłumaczy się jako „pokrytych”, co oznacza mężnych, a po prawdzie żaden inny naród na świecie tak państwa rzymskiego, jako ten, nie umęczył. Oni są bowiem tymi, których unikać chciał Aleksander, których obawiał się Pyrrus, którzy przerażali Cezara, a którą to historię należałoby [tutaj] wyłożyć.

3. W 12 roku przed początkiem ery [hiszpańskiej] [50 r. p.n.e.], kiedy walkę o panowanie nad Rzeczpospolitą wszczęto, Gn. Pompejusz i G. Juliusz Cezar wojnę domową między sobą rozpoczęli. Goci, niosąc pomoc Pompejuszowi, do Tesalii przybyli, by przeciwko Cezarowi walczyć. I choć w wojsku Pompejusza Etiopowie, Indowie, Persowie, Medowie, Grecy,

Armeńczycy, Scytowie i pozostałe ludy Wschodu przeciw Juliuszowi do boju wystąpiły, to oni ponad wszystkimi innymi Cezarowi największy opór stawili. Przed nimi to Cezar, zmieszany ich liczbą i męstwem, zapragnął ucieczką się salwować, lecz nastanie nocy bój zakończyło. Zatem Cezar ogłosił, iż ani on sam Pompejusza pokonać nie zdołał, ani ten nie umiał Cezara zwyciężyć. Lecz gdyby Pompejusz mógł być go zwyciężyć, to w tym dniu dzięki tym nieokrzesanym mężom nad nim zwycięstwo by odniósł.

4. Roku ery 294 [256 r.], a pierwszego panowania cesarzy Waleriana i Galiena, Goci, z alpejskich gór, które zamieszkiwali, schodząc, Grecję, Macedonię, Pont, Azję oraz Ilirię spustoszyli. Przez nich to Iliria i Macedonia przez pełnych 15 lat dzierżone były. Następnie nad cesarzem Klaudiuszem przeważwszy, własnych siedzib [w cesarstwie] się domagali. Zatem Rzymianie, przez Klaudiusza Augusta ten przepotężny naród usiłując poza granice Rzeczypospolitej odrzucić, oznakami chwały ich uhonorowali, na Forum złotą tarczę, a na Kapitolu złotą statuetę stawiając.

5. Roku ery 369 [331 r.], a dwudziestego szóstego panowania cesarza Konstantyna, Goci, z kraju Sarmatów mnogim [ludem] wychodząc, na Rzymian razem najechali, gwałtem z mieczem [w rękę] łupiąc i pustosząc. Przeciwno nim tenże Konstantyn wojska wyszykował, które walcząc, z trudem nad nimi przeważwszy, poza Dunaj ich odrzuciły; i choć nad różnymi narodami już cnotą męstwa zajaśniał, to nad Gotami [właśnie] zwycięstwo chwałą go nappełniło. I tak Rzymianie przez aklamację Senatu publiczną owacją go nagrodzili, gdyż tak [wielki] lud pokonał, pokój ojczystej Rzeczypospolitej przywracając.

6. Roku ery 407 [369 r.], a piątego panowania cesarza Walensa, po raz pierwszy władzę nad Gotami przejął Atanaryk, panując lat 13, który najokrutniejsze prześladowania przeciwko wierze wszczynając, przeciwko [tym] Gotom chciał się zwrócić, którzy w narodzie jego chrześcijaństwo wyznawali, z których to wielu, którzy ofiar bałwanom nie zgadzali się składać, męczennikami uczynił, zaś licznym pozostałym wśród prześladowanych, [których] z przyczyny ich wielkiej liczby obawiając się wymordować, dał przyzwolenie, by spod panowania jego wychodząc, na ziemie rzymskich prowincji się udali.

7. Roku ery 415 [377 r.], a trzynastego panowania cesarza Walensa, Goci w Istrii sami pomiędzy Atanarykiem a Fridigernem podzieleni zostali, nawzajem siebie mordując i mienie rabując. Jednak Atanaryk nad Fridigernem dzięki wsparciu cesarza Walensa przeważył. Z tej przyczyny

posłów z darami do tegoż cesarza wysłał i o doktorów sposobnych do nauczania prawideł wiary chrześcijańskiej poprosił. Jednak Walens, od prawdziwej wiary odwrócony, a przewrotną ariańską herezję wyznający, heretyckich kapłanów wysłał, Gotów przekonując, by do niegodziwej jego błędnej doktryny się przyłączyli i temu przeczystemu narodowi truciznę śmiertcionośną jako zgubny zasiew przekazał, które to błędy aż po ostatnie czasy łatwowiernie przyjęli, zachowali i wyznawali.

8. Wtedy to Gulfias, owych Gotów biskup, gockie litery wynalazł i pisma tak Starego, jak i Nowego Testamentu na ich język przełożył. Goci zatem wnet zaczęli [owych] liter używać, by prawa zapisywać, przyswajając sobie dogmaty swego Kościoła i wyznając je aż do czasu, kiedy owego Ariusza pism o jego koncepcji boskości nie otrzymali, przyjmując wiarę, wedle której Syn znaczeniem niższy miał być Ojcu i zawsze po Nim następować. Zatem i Duch Święty nie od Boga miał pochodzić ani od esencji Ojca nie zaistnieć, lecz przez Syna miał być stworzony, obu też służbie miał być oddany i obu posłuszeństwu miał podlegać. Innej zatem natury osoba Ojca, inną Syna, a jeszcze inną Ducha Świętego być miała, zatem już nie (wedle tradycji Pisma Świętego) jednego Boga i Pana chwalili, lecz, wedle bałwochwalczego zabobonu, trzech bogów wyznawali. Owo świętokradcze zło długi czas trwało, ciągnąc się przez następujące po sobie królów panowania przez lat 213. Na koniec owi [Goci], przez wzgląd na swe zbawienie, ową zakorzenioną perfidię odrzucili.

9. Roku ery 416 [378 r.], a czternastego panowania cesarza Walensa, Goci, którzy pierwszych chrześcijan z ziemi swej byli wygnali, sami wraz z królem swym Atanarykiem przez Hunów zostali wypędzeni; a po przejściu przez Dunaj, nic od cesarza Walensa uzyskać nie mogąc, [choć] broni postanowili nie składać, lubo Trację do zasiedlenia otrzymali. Lecz tu spostrzegli, jako przez Rzymian stali się uciskanymi wbrew swej własnej wolności obyczajom, zatem do buntu ich to zmusiło. Trację [więc] żelazem i ogniem spustoszywszy i zniósłszy wojsko Rzymian, tegoż Walensa rannego pociskiem do pewnego miasta ucieczką się salwującego spalili, na co zasłużył, sam za żywota w popiół obrócony, ten, który tyle wspaniałych dusz ogniom wiekuistym przeznaczył.

10. Atoli w czasie tych walk Goci owych pierwszych gockich wyznawców [chrześcijańskich] odnaleźli, tych, których niegdyś za ich wiarę z ziemi swojej byli wygnali i zapragnęli ich ze sobą do walki sojuszem związać. Ci jednak, na to się nie godząc, w znacznej części wybici zostali. Inni natomiast, górskie placówki utrzymując i tam jakowe schronienia sobie budując,

nie tylko w katolickim chrześcijaństwie, lecz i jeszcze w zgodzie z Rzymianami, którzy ich niegdyś jako uciekinierów byli przyjęli, wytrwali.

11. Roku ery 419 [381 r.], a trzeciego panowania cesarza Teodozjusza Hiszpana, Atanaryk z Teodozjuszem zgodę osiągnąwszy, zaraz do Konstantynopola podążył, gdzie 14 dni po honorowym przez Teodozjusza przyjęciu, umarł. Goci zatem, po śmierci swego króla łaskawości cesarza Teodozjusza oczekując, do przymierza z nim przystąpili, Rzymianom nad sobą władzę powierzając i przez 28 lat z Rzymianami w nim pozostawając.

12. Roku ery 420 [382 r.], a czwartego panowania Teodozjusza, Goci, opiekę Rzymian wraz z sojuszem odrzucając, na króla Alaryka sobie wybrali, który za niegodne pozostawanie w poddaństwie u Rzymian uznając i od przestrzegania praw cesarskich już wcześniej odciągając, od sojuszu z Rzymem do walki zwycięskiej [ich powiódł].

13. Roku ery 437 [399 r.], a piątego roku [panowania] Honoriusza i Arkadiusza, Goci, pomiędzy Alarykiem a Radagajsem podzieleni, sami się po obu częściach królestwa nawzajem mordując, do ugody zawartej w celu zniszczenia Rzymian wspólną radą [doszli], by jednomyślnie do łupienia wszystkich okolic Italii oraz ich podziału między siebie przystąpić.

14. Roku ery 437 [405 r.], a jedenastego panowania cesarzy Honoriusza i Arkadiusza, król Gotów Radagajs, z pochodzenia Scyta, kultowi bałwochwalcemu oddany, a z dzikim barbarzyństwem bezlitośnie się srożąc, z dwustu tysiącami zbrojnych część Italii gwałtem pustosząc najechał, z pogardą dla Chrystusa przyrzekając krew Rzymian na ofiarę dla niego, jeśli zwycięży, wytoczyć. Wojsko jego, przez Stylichona, wodza Rzymian, w górskim miejscu, zwanym Thusią, otoczone, głodem więcej niż mieczem zostało zniszczone. Zatem na koniec król pochwycony i zgłodzony został.

15. Roku ery 447 [409 r.], a piętnastego panowania cesarza Arkadiusza, po śmierci Radagajsa, współwładcy królestwa, Alaryk, choć chrześcijanin z imienia, lecz wyznania będąc heretyckiego, a bolejąc nad tak wielkim Gotów z ręki Rzymian wyniszczeniem, w zemście za rozlew krwi swoich [rodaków] przeciw Rzymowi wszczął walkę i siłą impetu działając, ogniem i mieczem przemocą wtargnął tak, iż Miasto, niegdyś zwycięzca narodów, pod triumfem Gotów zwyciężone upadło i wzięte, w poddaństwo obrócone zostało. Lecz wtedy Goci łaskawością się wykazali, choć przyrzeczenie wcześniej byli złożyli takie, iż jeśli do Miasta wkroczą, to tylko

tych z Rzymian, których w chrystusowych przybytkach odkryją, w trakcie pustoszenia Miasta oszczędzą. Po przyrzeczenia tego złożeniu, na Miasto szturmem ruszyli, wszystkich i od śmierci, i od niewoli uwalniając, którzy się w świętych przybytkach schronili. Jednakże i ci, którzy poza przybytkami męczenników byli przebywali, a imiona Chrystusa i świętych wymieniali, oni także miłosierdzia dostąpili.

16. Następnie, kiedy zdobycz na okup wrogom zgromadzono, wtedy i srogość poskromiona została. Kiedy Goci wkroczyli zatem za grabieżą do Miasta, wtedy jeden ze znacznych na poświęconą [Bogu] dziewicę w starszym wieku był natrafił, której z respektem rzekł, iż jeśli ta złoto lub srebro posiada, to niech mu je zechce okazać; ona zaś, swemu sumieniu wierna, co miała, to i okazała; a kiedy ten formę i piękno naczyń ze starożytnych Rzymian bogactw pochodzące podziwiał, dziewica rzekła: Te naczynia z sanktuarium Piotra Apostoła powierzone mi zostały; weź je, jeśli się ośmielisz. Ja świętości na okup dać nie śmiem. Got na imię Apostoła wielką bojaźnią przepelniony, do króla zaraz z tym się zwrócił, który zaraz wszystkie święte naczynia do sanktuarium świętego Piotra przez ową dziewicę z całym szacunkiem zanieść nakazał, mówiąc: Z Rzymianami wojnę prowadzę, nie zaś z Apostołami Boga.

17. Powróciła zatem dziewica, najczcigodniejszymi uroczystościami honorowana, a z nią razem i ci powrócili, którzy do niej się byli przyłączyli, na głowach swych złote i srebrne naczynia niosąc, hymny i pieśni [śpiewając], zbrojną straż dla ochrony wokół na rozkaz króla mając. Zewsząd z kryjówek na odgłos pieśni grupy chrześcijan przybiegły. Tako i poganie do nich się przyłączyli, i oni między nich przyjęci, zarówno sługami Chrystusa się mieniący, byleby nieszczęścia zguby uniknąć.

18. W owym czasie Goci Placydję, córkę wielkiego cesarza Teodozjusza, siostrę Arkadiusza i Honoriusza, wraz z ogromnym złotym i srebrnym skarbem z Rzymu zabrali; a zdobywszy wielkie bogactwa Rzymian, w trzy dni spaliwszy i spustoszywszy część Miasta, rozdzielili się; zatem zaokrętowawszy na statki, na Sycylię przez cieśninę od Italii ją oddzielającą gotowali się przepłynąć, gdy nieprzyjazne morze wiele z ich wojsk o zgubę przyprawiło. Jednakże tak wielka była chwała z miasta Rzymu wzięcia, iż w porównaniu z tym nic wielkiego owa burza nie mogła znaczyć, która za zwycięstwo [owe] odwet biorąc, na zatopienie [flotę] skazała. Śmierć Alaryka wkrótce potem nastąpiła, gdyż w dwudziestym ósmym roku panowania swego w Italii życie zakończył.

19. Roku ery 448 [410 r.], a siedemnastego panowania cesarza Honoriusza i pierwszego Teodozjusza Mniejszego, po śmierci Alaryka, która po wzięciu Miasta nastąpiła, Ataulf w Italii na króla Gotów został wybrany, przez 6 lat panując. Ten, w piątym roku panowania z Italii wychodząc, do Galii się udał, Placydię, cesarza Teodozjusza córkę, którą z Rzymu Goci byli zabrali, jako żonę swą poślubił. W tym proroctwo Daniela, w które wielu uwierzyło, dopełnione zostało; a wedle niego córka króla Południa poślubi króla Północy, by żadnego z tego związku potomstwa nie doczekać. I tak w te następujące słowa proroctwo się wypowiedziało, mówiąc: Nie pozostanie z nich ziarna. Żadnego z nich też nie było potomstwa, które by po ojcu na królestwie nastąpiło. Zatem Ataulf, Galię porzucając, do Hiszpanii podążył, gdzie przez jednego ze swoich [ludzi] w Barcelonie w czasie przyjacielskiej rozmowy został zabity.

20. Roku ery 454 [416 r.], a dwudziestego panowania cesarza Honoriusza, po śmierci Ataulfa władcą Gotów Sygyryk obrany został, który ponieważ do pokoju z Rzymianami był najspodobniejszy, zaraz przez swoich [ludzi] zamordowany został.

21. Roku ery tego, co powyżej, Walja po Sygyryku nastąpiwszy, przez 3 lata królestwo dzierżył, [gdy] przyczynę ważką do wojny Goci zyskali, lecz do pokoju ich boża opatrzność nakłoniła, przeto zaraz, kiedy panować zaczął, układ z cesarzem Honoriuszem zawarł i Placydię, siostrę jego, która przez Gotów z Rzymu zabraną została, temuż z honorami oddał, obiecując cesarzowi przez wzgląd na Rzeczpospolitą wszelką wojnę w jego imieniu prowadzić. Zatem do Hiszpanii przez patrycjusza Konstansa wezwany, w imieniu Rzymian i w ich sprawie wielu barbarzyńców wyciął.

22. Wandalów Silingów w Betyce wszystkich w wojnie wybił. Alanów, których Wandalowie i Swebowie rozgromili, tak rozbił, iż po zabiciu ich króla Addaksa, tych niewielu, którzy przeżyli, nazwy swego królestwa zapomniawszy, rządowi Gundryka, króla Wandalów, w Galicji przebywającego się podporządkowało. Po hiszpańskiej wojny zakończeniu zaraz flotę uszykował, do Afryki przepłynąć się gotując, gdy w cieśninie morskiej koło Gades tak ogromna burza ją rozbiła, owo zatopienie z czasów Alaryka przypominająca, iż z grozy żeglugi rezygnując, a Hiszpanię pozostawiając, do Galii powtórnie się skierował; a Akwitania Druga wraz z niektórymi miastami położonymi na kresach prowincji aż do Oceanu przez cesarza ofiarowana mu została.

23. Roku ery 457 [419 r.], a dwudziestego piątego panowania cesarza Honoriusza, po śmierci króla Walii, Teodoryk na tron królestwa wstąpił, przez 33 lata panując. Z królestwa Akwitanii niezadowolony, pokój z Rzymianami i układ odrzucając, wiele sąsiednich miast Rzymian zajął, a Arelas, najszlachetniejsze miasto Galii, z licznymi siłami obległ. Wobec męstwa Aecjusza, wodza wojska rzymskiego, od tego oblężenia nie całkiem bezkarnie odstąpił.

24. Po tym, jak cesarz Walentynian postanowił odsunąć Aecjusza od dowodzenia wojskiem, zaraz Teodoryk miasto Narbonę długim oblężeniem, jako i głodem zmorzył, a w drodze powrotnej przez Litoriusza, wodza wojska rzymskiego, przy pomocy Hunów do ucieczki zmuszony został. Lecz Litoriusz, choć wprawdzie rzeczy się układały na niekorzyść Gotów, to znów przez diabelskie znaki i wróżebne odpowiedzi oszukany, nierozważnie wojnę z Gotami wszczął i utraciwszy rzymskie wojsko, zwyciężony, nędznie zginął. I tak stało się widowym przez jego koniec, iż więcej by zyskał, gdyby potędze wiary, niż błędnym demonicznym znakom w tym zaufał.

25. Po śmierci owego Litoriusza tenże Teodoryk na nowo pokój przeciw Hunom zawarł, którzy prowincje Galii srogo wyludniali i pustoszyli, jako już wiele miast zniszczyli, aż na Polach Katalunijskich Aecjusza, wodza rzymskiego wspomagając, do boju wkroczył, w której to walce jako zwycięzca poległ. Zatem Goci, walcząc wraz z Turysmundem, synem króla Teodoryka, tak mocno następowali, iż między pierwszym a ostatnim starciem trzysta tysięcy ich ludzi w owej potrzebie padło.

26. Wiele w tym czasie niebiańskich i ziemskich znaków, jako i cudów poprzedziło owej okrutnej wojny znamiona. W rzeczy samej, trzęsienia ziemi nastąpiły, na Wschodzie Księżyc pociemniał, o zachodzie słońca kometa ogromnych rozmiarów się ukazała, która czas jakiś jaśniała. Na Północy plaga czerwieniejącego, niby w ogniu lub krwi stojącego nieba się ukazała, a przez ognie jaskrawe linie czerwieniały, bezkształtne formy przypominające. Nie dziwota, iż tak wielkie śmiertelne żniwo tyle boskich znaków tak widomie okazywało.

27. Hunowie zatem, niemal całkiem wytępieni, wraz z królem swoim Attylą Galie pozostawiając, do Italii się schronili, pewne miasta zajmując. Tam też po części głodem, po części niebiańskimi plagami dotknięci, wyginęli. Wysłani zatem na wojsko cesarza Marcjana, potężnymi plagami powaleni, przyjąwszy ich nazbyt wiele, osłabli i do siedzib swych powrócili, gdzie król ich Attyla zaraz po powrocie umarł.

28. Po jego zgonie zaraz naród Hunów sam się na zniszczenie naraził. Wielka też waśń między synami jego o dziedzictwo królestwa nastąpiła. Zatem Hunowie, przez klęski wcześniej osłabieni, znowu mieczami zaczęli się wycinać. Dziwne to się wydaje, iż gdy wszelka wojna ludziom strat przyczynia, im na odwrót [własny] upadek służy. Ale dzieje się tak, gdyż w wierności do dyscypliny są chowani, jak to u narodu Persów jest w zwyczaju.

29. Bicz bożego gniewu wtedy uderza, gdy oburzenie jego przeciw wiernym się zwraca i przez niego są chłostani, by ich cierpieniem ulżyć, od świeckich pożądań i własnych grzechów ich powstrzymując, by niebiańskiego królestwa w dziedzictwie dostąpić. Lecz tenże naród [Hunów] tak jest nieokrzyszczony, iż gdy na wojnie głód ich przyciskał, to końskich żył się chwytając, krew z nich wytaczali, głód tym oddalając.

30. Roku ery 490 [452 r.], a pierwszego panowania cesarza Marcjana, Turysmund, syn Teodoryka, na [tron] królestwa na rok wstąpił. Ten podczas swego panowania śmiertelną a gwałtowną wrogość do siebie rozbudził, a ponieważ wielce był zuchwałym, toteż przez Teodoryka i Fryderyka, braci swych, został zabity.

31. Roku ery 491 [453 r.], a drugiego panowania cesarza Marcjana, Teodoryk po brata swego zgonie na [tron] królestwa wstąpił, przez lat 13 rządy sprawując, który po tym, jak cesarza Awitusa do cesarskiej godności podniósł, w czym Gallów pomoc uzyskał, z Akwitanii do Hiszpanii wraz z wielkim wojskiem i z pozwoleniem wspomnianego cesarza Awitusa wkroczył roku panowania [swego] piątego. Przeciw niemu z wielką ilością oddziałów król Swebów Rechiar podążył, dwanaście mil od miasta Astorgi go spotkawszy, nad rzeką, którą Óbrigo nazywają, która, jak tylko bój się rozpoczął, przekoczona [przez Gotów] została, a szeregi Swebów wycięto, których niektórych pojmano, ale wielu uszło. A na koniec i król [Swebów] ranny pociskiem uszedł, pozbawiony ochrony swoich, lecz w miejscu zwanym Porto schwyty, królowi Teodorykowi żywym przekazany został.

32. Po tej klęsce wielu, którzy wcześniej z bitwy ocalili, poddało się, lecz mimo to niektórych z nich zabito, królestwo niemalże zniszczonym zostało, a władanie Swebów się skończyło. Pozostali zatem Swebowie, którzy w najdalszych zakątkach Galicji przeżyli, syna Massylii, zwanego Maldrasem, na króla sobie wybrali: królestwo Swebów na nowo [zatem] powstało. Po zgładzeniu Rechiera Teodoryk, od Galicji po Luzytanię zwycięsko krocząc, zaraz miasto

Meridę chciał złupić, lecz świętej męczennicy Eulalii znakami przerażony, z całym wojskiem szybko odstąpił, do Galii powracając.

33. Zaraz potem część swego wojska pod wodzą Cyrili do prowincji Betyki wysłał, inną część pod wodzą Sunieryka i Nepocjana do Galicji skierował, którzy pod Lugo [ziemie] Swebów srogo grabiąc spustoszyli. W Galii zatem komes i obywatel Agrippin, komesa rzymskiego Egidiusza za rywala mając, do Gotów o pomoc się zwrócił, Narbonę Teodorykowi przekazując. Po tym kilku posłów od Remismunda, syna Maldrasa, króla Swebów wysłanych, do Teodoryka przybyło, o pokój i przyjaźń prosząc. Tak samo Teodoryk do Remismunda [posłów] odesłał, w podarunku broń i od razu temuż i żonę dodając, którą ten przyjął. Jako posła na nowo Sallana Teodoryk do Remismunda wysłał. Ten, do Galii wracając, o zabiciu Teodoryka przez jego brata Euryka się dowiedział.

34. Roku ery 504 [466 r.], a ósmego panowania cesarza Leona, Euryk, tę samą, co jego brat zbrodnię popełniwszy, na [tron] królestwa wstąpił, przez lat 17 [panując]. Dzięki zatem [popełnionej] zbrodni godność uzyskawszy, do cesarza Leona posłów skierował. Bez zwłoki część Luzytanii z wielkim gwałtem złupił. Wojsko tam również inne wysłał, które Pampelunę i Saragossę wzięło, Górną Hiszpanię władzy jego poddając. Tarrakońską szlachetną prowincję, która go wcześniej odparła, wkraczające wojsko spustoszyło. Do Galii zatem wróciwszy, miasta Arles i Marsylię walką pozyskał i do swego królestwa oba przyłączył.

35. Gdy pewnego dnia na wiecu się zebrali, a wszyscy w rękach broń dzierżący, niektórzy żelazne miecze lub inne ostrza, spostrzegli, iż ta w barwach: jedna zieloną, inna różową, inna czarną się mieniła, jako takowe w naturze widać. Za tegoż króla Goci zaczęli statuty prawne spisywać, choć wcześniej jedynie obyczajom i [prawom] zwyczajowym posłuch dawali. Król Euryk w Arles umarł, własną śmiercią odszedłszy.

36. Roku ery 521 [483 r.], a dziesiątego panowania cesarza Zenona, po śmierci Euryka Alaryk, syn jego, w mieście Tuluzie władcą Gotów został ustanowiony, przez 23 lata panując, przeciwko któremu Chlodwig, władca Franków, królestwa Galii pożądamy, Burgundów sobie do pomocy wzięwszy, wojnę wszczął i po wojsk Gotów rozbiciu, tegoż ostatniego króla pod Poitiers pokonując, zabił. Zatem Teodoryk, król Italii, gdy się o końcu zięcia swego dowiedział, zaraz z Italii wyruszywszy, Franków przepędził, część królestwa, które wrogie ręce zajęły, odzyskał i Gotów w ich prawach przywrócił.

## **Słowniczek pojęć:**

*Goci* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Goci;3906278.html>

*Magog* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Gog-i-Magog;3906375.html>

*Jafet* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Jafet;3916273.html>

*Ezechiel* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Ezechiel;3899479.html>

*Aleksander III Wielki* –

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Aleksander-III-Wielki;3867559.html>

*Pyrrus* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pyrrus;3964804.html>

*Gajusz Juliusz Cezar* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Cezar;3884463.html>

*Pompejusz Wielki* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pompejusz-Wielki;3960260.html>

*Tesalia* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Tesalia;3986827.html>

*Medowie* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Medowie;3939252.html>

*Scytowie* – <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/Scytowie.html>

*Walerian* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Walerian;3993570.html>

*Galien, Galienus* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Galienus;3903698.html>

*Pont* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pont;3960346.html>

*Iliria* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Iliria;3914121.html>

*Klaudiusz Gocki* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Klaudiusz-Gocki;3922737.html>

*Forum* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/forum;3902098.html>

*Kapitol* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kapitol;3920064.html>

*Konstantyn I Wielki* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Konstantyn-I-Wielki;3925226.html>

*Sarmaci* – <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/sarmaci.html>

*Walens* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Walens;3993560.html>

*Atanaryk* – <https://pl.wikipedia.org/wiki/Atanaryk>

*Istria* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Istria;3915624.html>

*Fritigern* – <https://pl.wikipedia.org/wiki/Fritigern>

*Gulfias* – wł. Wulfila (310–383), ariański duchowny i misjonarz, prowadzący działalność wśród Gotów naddunajskich; jemu przypisuje się skłonienie Gotów do przyjęcia chrześcijaństwa w wersji ariańskiej. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 21, p. 90.

*Ariusz* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Ariusz;3871077.html>

*Atanaryk* – <https://pl.wikipedia.org/wiki/Atanaryk>

*Hunowie* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Hunowie;3913274.html>

*Tracja* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Tracja;3988561.html>

*Teodozjusz I Wielki* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Teodozjusz-I-Wielki;3986468.html>

*Alaryk I* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Alaryk-I;3867266.html>

*Honoriusz* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Honoriusz;3912603.html>

*Arkadiusz* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Arkadiusz;3871099.html>

*Radagajs* – zm. w 406 r., wódz wizygocki; w latach 405–406 najeżdżał Italię. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 74, p. 23.

*Stylichon* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Stylichon;3980880.html>

*Galia Placydia* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Galla-Placydia;3903728.html>

*Teodozjusz II* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Teodozjusz-II;3986469.html>

*Ataufl* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Ataufl;3872007.html>

*Barcelona* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Barcelona;3874345.html>

*Sygeryk* – zm. w 415 r.; król Wizygotów w 415 r., zabójca i następca Ataulfa. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 74, p. 36.

*Walia* – [https://pl.wikipedia.org/wiki/Walia\\_\(kr%C3%B3l\\_wizygocki\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Walia_(kr%C3%B3l_wizygocki))

*Silingowie* – <https://pl.wikipedia.org/wiki/Silingowie>

*Betyka* – <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/betyka.html>

*Alanowie* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Alanowie;3867254.html>

*Swebowie* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Swewowie;3981749.html>

*Addaks* – zm. w 419 r.; król Alanów hiszpańskich, prawdopodobnie był następcą Respiendala, zwyciężony przez Wizygotów. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 74, p. 39.

*Gunderyk* – zm. w 428 r.; król Wandalów Hasdingów od 409 r. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 74, p. 40.

*Galicja* – nazwa provincji rzymskiej na Półwyspie Iberyjskim.

*Gades* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kadyks;3918943.html>

*Teodoryk I* – zm. w 451 r., król Wizygotów od 418 r., był właściwym twórcą „tuluzńskiego” państwa wizygockiego. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 75, p. 42.

*Arelas, Arles* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Arles;3871145.html>

*Aecjusz* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Aecjusz;3865984.html>

*Walentynian III* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Walentynian-III;3993567.html>

*Narbona* – <https://pl.wikipedia.org/wiki/Narbona>

*Litoriusz* – wódz rzymski, podległy Aecjuszowi. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 75, p. 45.

*Tyrysmund* – syn Teodoryka I, król Wizygotów od 451 r. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 75, p. 47.

*Attyla* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Attyla;3872241.html>

*Marcjan* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Marcjan;3937635.html>

*Teodoryk II* – [https://pl.wikipedia.org/wiki/Teodoryk\\_II](https://pl.wikipedia.org/wiki/Teodoryk_II)

*Awitus* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Awitus;3872770.html>

*Rechiar* – z. w 456 r.; król Swebów od 448 r. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 75, p. 57.

*Astorga* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Astorga;3871822.html>

*Maldras* – zm. w 460 r.; król Swebów od 456 r. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 75, p. 59.

*Luzytania* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Luzytania;3934659.html>

*Merida* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Merida;3939787.html>

*Cyrila, Sunieryk i Nepocjan* – dowódcy wizygoty lub jak w przypadku Nepocjana – w służbie Wizygotów. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 75, p. 62.

*Agrippin* – zm. po 461 r.; rzymski wódz w Galii. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 75, p. 63.

*Remismund* – zm. po 469; syn Maldrasa, król Swebów od 464 r. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 75, p. 64.

*Sallan* – poseł Teodoryka II do Remismunda. Za: Izydor z Sewilli, *Historia Gotów...*, s. 75, p. 66.

*Leon I* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Leon-I;3931609.html>

*Pampeluna* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pampeluna;3953705.html>

*Saragossa* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Saragossa;3972345.html>

*Euryk* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Euryk;3899236.html>

*Zenon* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Zenon;4001077.html>

*Alaryk II* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Alaryk-II;3867267.html>

*Tuluza* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Tuluza;3989915.html>

*Chlodwig I* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Chlodwig-I;3885407.html>

*Burgundowie* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Burgundowie;3882109.html>

*Poitiers* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Poitiers;3959139.html>

*Teodoryk Wielki* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Teodoryk-Wielki;3986461.html>

### **Pytania do źródła:**

#### **Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):**

1. Jaki był stosunek autora do Gotów?
2. W jaki sposób plemiona gockie traktowane były przez kolejnych cesarzy?
3. Co sprzyjało dobrej pozycji Gotów w negocjacjach z władcami rzymskimi?
4. Jakie sposoby datowania wydarzeń zaprezentowano w tekście?

#### **Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:**

1. Z czego wynikała łatwość działań militarnych i dyplomatycznych ludów barbarzyńskich na terenach imperium rzymskiego w V w.?
2. Jakie momenty wydają się szczytem potęgi i znaczenia Gotów w V w.?

### **Literatura pomocnicza:**

Długosz D., *Barbarzyńcy w Północnej Italii: Ostrogoci i Longobardowie*, Warszawa 2011, s. 65–132.

Jacynowska M., *Dzieje Imperium Romanum*, Warszawa 1995, s. 142–522.

Kulikowski M., *Wojny Rzymu z Gotami: od III wieku do Alaryka*, tł. i red. Ł. Różycki, Oświęcim 2015.

Mączyńska M., *Wędrowki Ludów. Historia niespokojnej epoki IV i V wieku*, Warszawa–Kraków 1996.

Strzelczyk J., *Goci – rzeczywistość i legenda*, Warszawa 1984, s. 39–175.

Wolfram H., *Historia Gotów*, przekł. R. Darda-Staab, I. Dębek, K. Berger, Warszawa 2003, s. 9–377.

### **Najważniejsze cezury:**

Opisywany fragment źródła dotyczy lat od 50 r. p.n.e. do roku 507 n.e. W 50 r. p.n.e. konsul Gajusz Marcellus wystąpił przeciwko Cezarowi, który niedawno zakończył podbój Galii. W tym czasie inżynierowie rzymscy udoskonaili działanie młyna wodnego, a Fenicjanie opanowali technikę wydmuchiwania naczyń szklanych. W 507 r. Chlodwig I zakończył jednoczenie większości terenów Galii, a na życzenie władcy zaczęto spisywać „Prawo salickie”.

**Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord:** Karolina Maciaszek